

ОСОБЛИВОСТІ ПРАГМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ БУТТЯ У ТВОРІ В. ПІДМОГИЛЬНОГО «НЕВЕЛИЧКА ДРАМА»

Ігор Помазан

кандидат філологічних наук, доцент,

Київський інститут Національної гвардії України

ORCID ID 0000-0002-1997-648X

Ihor_pomazan@ukr.net

Ключові слова: прагматична модель буття, герой-прагматик, раціоналізація, екзистенційні стани, В. Підмогильний.

У статті досліджено особливості прагматичної моделі буття в романі Валер'яна Підмогильного «Невеличка драма», який постає одним із ключових творів української прози 1920-х років. Опертя на концепцію «художньої моделі буття» (Н. Астрахан, С. Луцій) дозволило простежити, як у межах соціокультурних трансформацій доби формується система цінностей героїв, що коливається між романтичними ідеалами та раціоналістичною утилітарністю. У центрі уваги – прагматична модель, заснована на домінуванні рацію, корисності, кар'єрного зростання та інструментального ставлення до інших. Було встановлено, що прагматична модель буття в наведеному романі має розгалужену систему проявів, до ключових рис якої належить раціональність, корисливість, прагнення до стабільності, відстороненість від емоцій, інструментальне ставлення до інших, пріоритет соціального статусу, редукція почуттів до фізіології, конформізм та адаптивність. На матеріалі персонажної системи роману простежено різні варіанти її вияву: від раціоналістичного світогляду науковця Юрія Славенка та життєвої розсудливості Ірен Маркевич до міщанських стратегій Андрія Безпалька й Давида Іванчука та прагматизму інженера Дмитра Стайничого. Показано, що навіть романтичні образи (Марта Висоцька, Льова Роттер) у критичних життєвих ситуаціях схильні до вибору прагматичних рішень. З'ясовано, що прагматична модель у романі відображає кризу людяності в умовах раціоналізації суспільного й приватного життя, водночас набуваючи рис адаптаційної стратегії особистості. У цьому контексті любовні стосунки постають випробуванням для героїв: для одних – джерелом духовного зростання, для інших – перешкодою на шляху до кар'єрного успіху. Зроблено припущення, що прагматична модель буття у творі Підмогильного є не лише соціально зумовленою, а й універсальною екзистенційною поведінковою стратегією, яка демонструє суперечливий синтез індивідуального вибору та суспільних детермінант.

FEATURES OF THE PRAGMATIC MODEL OF BEING IN VALERIAN PIDMOHYLYNYI'S NOVEL A LITTLE DRAMA

Ihor Pomazan

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*

Key words: *pragmatic model of being, pragmatic character, rationalization, existential states, Valerian Pidmohylnyi.*

The article explores the specific features of the pragmatic model of being in Valerian Pidmohylnyi's novel *A Little Drama*, regarded as one of the key works of Ukrainian prose of the 1920s. Drawing on the concept of the "artistic model of being" (N. Astrakhan, S. Lushchii), the study traces how, within the sociocultural transformations of the epoch, the system of characters' values oscillates between romantic ideals and rationalist utilitarianism. The focus is placed on the pragmatic model, grounded in the dominance of ratio, usefulness, career advancement, and an instrumental attitude towards others. It has been established that the pragmatic model of being in the novel demonstrates a complex system of manifestations, the core features of which include rationality, self-interest, striving for stability, emotional detachment, instrumentalism in interpersonal relations, prioritization of social status, reduction of feelings to physiology, as well as conformism and adaptability. On the basis of the novel's character system, different variants of this model are analyzed: from the rationalist worldview of the scientist Yurii Slavenko and the prudence of Iren Markevych to the petty-bourgeois strategies of Andrii Bezpalko and Davyd Ivanchuk, along with the pragmatic outlook of engineer Dmytro Stainychnyi. The analysis shows that even romantic figures (Marta Vysotska, Liova Rotter), in critical life situations, tend to resort to pragmatic decisions. It is revealed that the pragmatic model in the novel reflects a crisis of humanity under conditions of rationalization in both public and private life, while simultaneously acquiring the traits of an adaptive strategy of the individual. In this context, love relationships become a test for the characters: for some – a source of spiritual growth, for others – an obstacle to career success. The article suggests that the pragmatic model of being in Pidmohylnyi's novel is not only socially conditioned but also functions as a universal existential behavioral strategy, which demonstrates a contradictory synthesis of individual choice and social determinants.

Вступ. Валер'ян Підмогильний – одна з найпомітніших постатей в історії української літератури. Письменник-інтелектуал, який зріс на національній та європейській класиці, митець, який заглибився в тонкощі психології людської душі та якого цікавили екзистенціальні сфери людського буття, Валер'ян Підмогильний мав багато важких подій у своєму житті, пережив два голодомори й зрештою сам виявився жертвою репресій тоталітарного режиму. Цим зумовлено його прагнення описувати людину, яка перебуває в кризовому стані, у стані відчаю й розгубленості.

Одним з найяскравіших творів В. Підмогильного можна вважати «Невеличку драму», у якому розкривається філософські проблеми буття людини 20-х років ХХ ст., проблеми самоідентифікації за часів глобальних соціальних перетворень.

Метою роботи є детальний огляд прагматичної моделі буття персонажів роману В. Підмогильного «Невеличка драма».

Матеріал і методи дослідження. Методами дослідження для розв'язання поставлених завдань є описовий, біографічний, герменевтичний методи дослідження, а також метод аналізу й синтезу. Матеріалом дослідження є художній текст роману В. Підмогильного «Невеличка драма» та його персонажна структура, що дозволяють виявити специфіку прагматичної моделі буття в українській прозі 1920-х років.

Результати та обговорення. Термін «модель» у загальному значенні варто розуміти як умовний або уявний образ об'єкта чи навпаки – прообраз системи образів або якогось одного образу. Цей термін використовують у різних галузях науки. Що стосується дослідження, то тут застосовуємо літературознавчий термін «художня

модель буття», описаний дослідницею Н. Астрахан, яка зазначає, що «художній твір об'єктивно завжди може бути витлумачений як художня модель всезагального буття, яка відтворює його суттєві, найбільш значущі аспекти: складну взаємодію матеріального та духовного, складний взаємозв'язок усіх елементів в цілісній єдності, часові та просторові виміри, здатність до становлення й розвитку, індивідуальність та одиничність, що вбирають у себе загальність та множинність, суб'єктивність та об'єктивність у їх діалектичному взаємозв'язку. Очевидно, що в художній творчості буття постає з точки зору людини, з огляду на факт її присутності, участі у всезагальному бутті. Художня творчість і покликана передусім дати всебічну оцінку цієї присутності, стати об'єктивованим свідченням про феномен людини, її гносеологічні можливості» (Астрахан, 2014: 215). Моделювання в процесі наукового пізнання літературного твору має здійснюватися з огляду на те, що сам літературний твір може бути охарактеризований як художня модель дійсності.

Як зазначає С. Луцій, «вибрані В. Підмогильним різноманітні персонажі, їхні погляди на життя, а звідси ціннісні орієнтації та способи поведінки, дозволяють виділити умовно три моделі буття героїв – прагматичну, екзистенційну та психоаналітичну. При розгляді цих моделей беруться до уваги такі фактори, як життєва мета героїв та уявлювані ними шляхи її досягнення, їхні погляди на власне місце й призначення в житті...» (Луцій, 2008: 127).

Отже, моделлю буття варто вважати різні екзистенційні стани персонажів. Якщо говорити про героїв творів В. Підмогильного, то вони можуть переживати низку різних емоцій, серед яких домінантними постають такі, як нудьга, тривога, відчуття марності тощо.

Прагматична модель буття – це концепція, яка описує спосіб життя і поведінки людей, що керуються переважно практичними, раціональними міркуваннями й прагненням до корисності та успіху. У цій моделі буття людина зосереджується на досягненні конкретних цілей, матеріальному благополуччю, кар'єрі та інших формах суспільного успіху, віддаючи перевагу корисним і ефективним рішенням над емоціями, духовними пошуками або моральними принципами.

Можна виділити основні риси прагматичної моделі буття: раціональність: людина діє обдуманно, аналізує свої рішення, прагнучи до максимальної ефективності та вигоди; корисливість: основними критеріями успіху є матеріальні досягнення, кар'єра та соціальний статус; прагнення до стабільності і комфорту: люди в такій моделі націлені на створення комфорту в житті,

часто нехтуючи глибшими екзистенційними чи моральними питаннями; відстороненість від емоцій і духовних переживань: людина може свідомо приглушувати свої емоції чи духовні потреби, віддаючи перевагу рацію – розумному й раціональному підходу до всіх аспектів життя; інструментальне ставлення до інших людей: відносини можуть будуватися на основі користі або взаємної вигоди, а не на основі щирості чи емоційної близькості.

Таким чином, можна стверджувати, що прагматична модель буття спирається на установки філософії прагматизму – корисність, раціональність, успішність.

Герої роману «Невеличка драма» уособлюють різноманітні типи, виписані саме з людей цього періоду, без замовчування основних негативних тенденцій тогочасного стану суспільного розвитку; автор змальовує як особливі для того часу, так і загальні тенденції, властиві людині та середовищу її існування.

Любовна драма простої діловодки Марти Висоцької й професора біохімії Юрія Славенка розігрується в добу соціальних змін, що відбуваються в Радянській Україні 1920-х років, епохи індустріалізації, а саме: розквіт міщанства з його опортуністською, кар'єристською, дріб'язковою психологією, масове продукування людей-гвинтиків, бездумних виконавців чужої волі.

На цьому тлі В. Підмогильний розмірковує над філософським питанням буття людини й розкриває цю проблему через ставлення персонажів до кохання (любви) як найвищого прояву природних і духовних глибин особистості. Один з героїв роману Льова Роттер зауважує: *«Кожен живе так, як може – як це правильно, Марто! І ви, і я, і ваші сусіди, і всі люди живуть так, як можуть... Інакше вони жити не можуть...»* (Підмогильний, 2023: 44).

Марта Висоцька – головна героїня роману – дівчина-сирота, яка приїхала з затишного краю – міста Канева. На момент зображення подій в романі дівчина вже кілька років живе в Києві: вона закінчила київську комерційну профшколу в 1927 році і влаштувалася, як зазначає автор, випадково, проте доволі непогано, у загальній канцелярії Махортресту реєстраторкою, а потім, проявивши здібності, стала діловодкою.

Дівчина отримує на місяць шістдесят карбованців заробітної платні, з яких п'ять витрачає на плату за житло, винаймаючи кімнату в одноповерховому крихітному будиночку на Жилянській вулиці. Марті доводиться на всьому економити, обідати в брудненькій їдальні, де готують дешево й несмачно, щоб придбавати пристойний одяг та відвідувати кіно й театр. Справжнім святом для

дівчини стає звістка про підвищення зарплати на десять карбованців. Вона прагматично використовує багатих залицяльників, які ущедряють видовиськами та цукерками, але водночас розчаровує їх, бо не хоче вступати в товарно-грошові відносини, через що її називають безсердечною дівчиною, не здібною любити.

Марта живе за власною філософією: її справжньою пристрастю є книги, театр, дівчина любить бути на природі, особливо біля річки, тому доволі часто ходить помилуватися краєвидами Дніпра в Києві: це нагадує їй дитинство та юність, проведені біля річки. Романтична натура намагається жити за ідеалами, вичитаними з книжок, шукає любові неземної та незвичайної: *«Він мусить усе забути, покинути працю, знайомих, обов'язки, все, все! Забути все, почати щось нове, неповторне...»* (Підмогильний, 2023: 41).

Дівчина не розуміє раціонального та практичного ставлення до кохання в тогочасному суспільстві, яке прагнуло максимального спрощення стосунків чоловіка й жінки. Її призначення – духовне становлення та самовдосконалення, свобода вибору власного життєвого шляху.

Закохавшись у Юрія Славенка, Марта, на жаль, приречена на гірке розчарування. Відчувши, що професор поступово віддаляється від неї, намагаючись до того ж прищепити думку про тривіальність кохання, Марта вирішує сама покинути Юрія. Почуття дівчини переважають над розумом. У її словах, звернених до коханої людини: *«Це серце, Юрчику, нерозумне серце заплакало»* (Підмогильний, 2023: 121), – тут доволі виразно показано світосприйняття героїні, її особливу чутливість.

Треба зауважити, що Марта в деяких випадках проявляє себе як раціоналіст. На початку роману Висоцька ділиться з Льовою Роттером, чому вона досі ні в кого не закохалася. Кожного разу Марта відшукує безліч причин, тоді як відомо, що кохання не визнає жодних «але». Як зазначає Мар'яна Гірняк, «навіть її бажання закохатись, як у романах, зробити своє кохання не подібним ні на що, спроби бути в коханні не такою, як усі, які вже межували з безглуздя, – насправді результат раціоналістичного підходу до ірраціонального. Вона почала свідомо керувати тим, що підлягає владі почуттів і підсвідомих імпульсів, свої стосунки з коханим вона вклала у план, «розроблений до подробиць», тобто в царині почуттів стала більшим раціоналістом, ніж ті, кого переконувала в обмеженості ratio» (Галета, 2003: 103).

Так само продумує Марта і план розставання з Юрієм. Дівчина вирішує, що їхнє кохання має лишитися як гарний спогад, поки вони ще люблять одне одного. Марта була страшенно

горда зі свого вчинку, тішилась зі своєї впевненості, що такої любові, яку відчувала вона, ні в кого ще не було, але п'єса Ібсена, де головна героїня Свангільд розлучалася з Фальком в ім'я чистоти свого кохання, розбила всі Мартині ілюзії. Героїня переживає особисту «невеличку драму», усвідомивши неспроможність зробити своє кохання не подібним на жодні «казані» чи «пережиті» почуття.

Марту Висоцьку В. Підмогильний зображує як сильну й самодостатню особистість, яка мужньо протистоїть життєвим випробуванням. Навіть втративши кохання, роботу, житло, Марта не забуває про перекваліфікацію, щоб отримати роботу. У цьому виявляється прагматизм Марти.

Духовну порожнечу людини того часу уособлює, перш за все, образ науковця-прагматика Юрія Славенка. Цей чоловік повністю відданий лише науковій справі й відхрещується від будь-яких почуттів.

Автор мало розповідає про Юрія Славенка. Його образ розкривається через монологи-роздуми та розмови з іншими персонажами. Славенко, фронтовий товариш Льови Роттера, потрапив на війну з університетської лабораторії й поведився на фронті дуже обережно, бо зберігав себе для майбутньої наукової діяльності. Для Славенка як розумного чоловіка в епоху прогресу, розбудови країни відкрито багато різних перспектив і кар'єрних можливостей для здобуття омріяного соціального статусу професора. Саме наука, на переконання чоловіка, гарантує те, чого не може дати література: *«Митці нічого не розв'язують у життєвих проблемах ... Наука викрила колосальні закони природи, наука щораз обдаровує нас новими теоріями та винаходами...»* (Підмогильний, 2023: 67). Юрій Славенко постає апологетом розуму та раціоналістом: *«Раціоналізація, широко взята як загальний процес нормалізації людської праці й людських, найінтимніших навіть, відносин, є поступ до вищих життєвих форм, побудованих на принципах розуму»*, – каже він (Підмогильний, 2023: 120). Юрій Славенко переконаний, що будь-які життєві проблеми можна вирішити за допомогою розуму, планування та контролю за здійсненням накреслених планів. Саме так учений підходить до вирішення статевих потреб: він вирішує одружитись, і після знайомства з Ірен Маркевич, яка видалася йому *«відповідною на роль серйозної, розумної і привабливої дружини»* (Підмогильний, 2023: 72), Славенко вніс у свій графік щонедільне відвідування сім'ї Маркевичів.

Випадкове знайомство з Мартою Висоцькою руйнує усталений спосіб життя Славенка. Несподівано для себе професор закохується у «смазливую» дівчину. Він переживає не відомі йому досі

почуття, але швидко усвідомлює, що кохання заважає справі його життя. З властивим Славенкові раціоналізмом він підраховує, скільки часу витрачено даремно на зустрічі з дівчиною: *«Який я все-таки осел!... сорок п'ять днів викреслених, запропаних!»* (Підмогильний, 2023: 222). Чоловік навіть раціоналізує свою любов до Марти, зневажливо зіставляючи своє кохання з фізіологічним процесом травлення: *«Тепер зробилася така, як усі, одною істот у спідницях, поринула в ту гуцу жінку, з якої він її у захваті висунув. Ця руйнація, це знецінення образу відбулося йому так швидко, що могло б ужахнути, але він подумав: “я вже перетравив її” – і порівняння дівчини з важкотравною річчю, що випадково в його нутроці трапила, і яку його шлунок нарешті щасливо переміг, зразу з'ясувало йому справу й заспокоїло його»* (Підмогильний, 2023: 222). Кохання Марти науковцю нічого не дало, бо він нічого не спроможний від кохання взяти.

Вибір Славенка – Ірен Маркевич. Розважлива та практична молода жінка, яка обрала для себе зручний принцип існування: *«...життя, яке треба спокійно й свідомо творити»*, – стверджує героїня (Підмогильний, 2023: 199). Ця жінка чітко розуміє, яка дружина потрібна Славенкові, та вибудовує свої стосунки з молодим професором, наче партію в шахи. Ірен розумна, мислить логічно й тверезо, і тому зовсім не переймається, коли дізнається про кохання Славенка до Марти. Вона добре вивчила молодого професора, його пристрасть до науки, його прагматичні погляди на життя й впевнена, що любов до Марти скороминуша. *«А ми за революції навчилися дивитись на нього (кохання) як на епізод у житті»* (Підмогильний, 2023: 200). Ірен пробачає й приймає Юрка зовсім не через жертвність, а тому що просто дбає про себе та своє майбутнє, яке бачить у шлюбі з шанованим професором.

Навіть опис житла Юрія та Ірен свідчить про схожу вдачу та уподобання господарів: кожна річ, кожна деталь підпорядковані принципам раціоналізму та користі.

Одним з найяскравіших образів, що втілює ідеї екзистенційної філософії, можна назвати продавця соробкопу Льову Роттера, який посідає у системі персонажів роману «Невеличка драма» окреме місце. Його історія сповнена драматизму. У 23 роки Льова Роттер через зраду дружини *«дістав сильну моральну контузію, що поклала невиводні сліди на все його подальше життя»* (Підмогильний, 2023: 49). Це стало причиною його замкненості та зосередженості на собі. Розраду Льова знайшов у читанні «книжок людської мудрості» та записуванні своїх висновків після прочитання. Льовині «афоризми» розсіпані по всьому роману: *«Можливості кожного*

величезні... Великі люди – це ті, що використали свої можливості» (Підмогильний, 2023: 44); *«Вся річ у тім, щоб знати себе, а знати себе найважче... життя відхиляє думки від самого себе...»* (Підмогильний, 2023: с. 44).

Коли Льова закохується в Марту та розуміє, що кохана жінка не відповідає взаємністю, він обирає «меншу травму» зараз, щоб уникнути більшого болю в майбутньому. Вихід, який знаходить герой, В. Підмогильний проголошує на самому початку: *«Юрія Славенка треба доконче познайомити з Мартою, це здавалось йому доведеним без доказів»* (Підмогильний, 2023: с. 49). Коли герой приходить до кімнати Марти й розуміє, що вона зайнята Славенком, він лише розвертається і йде, не відстоюючи власного шансу.

Дослідники творчості В. Підмогильного пропонують свої інтерпретації почуттів Льови до Марти. На думку Ю. Шереха, Льова любить Марту «коханням-приязню і коханням-відданістю» (Шерех, 1978: 116). До схожих висновків приходить О. Галета, описуючи споглядання Льовою стосунків Юрія та Марти як «мазохістичну насолоду» (Галета, 2003: 19). У системі життєвої філософії Льови любов до Марти – зайве почуття, воно мучить Роттера. Льова відчуває, що почуття до Марти є руйнівними. Потребуючи позбавлення від емоційної залежності, Льова обирає конкретні дії: знайомить Марту зі Славенком. Слова прощання Льови з Мартою ставлять чітку крапку, герой фізично віддаляється від джерела емоційного болю. На нашу думку, в цьому вбачається прагматичний спосіб позбутися власних страждань через нерозділене кохання.

Андрій Безпалько – Мартин начальник, представник інтелектуальної верстви міщанства. Безпалько характеризує себе як людину «безідейну». Чоловік на витримує спілкування з родиною. Автор вкладає в його уста слова про те, що він занадто пізно збагнув, що *«найбільша любов до дітей – це не мати їх»* (Підмогильний, 2023: 217). Безпалько відштовхнувся власного сина, немов непотрібну річ. Для чоловіка нормальне й адекватне життя – це життя без прив'язаностей, тому й несподіване почуття кохання до Марти, він сприймає з подивом, але по-своєму намагається залицятися до неї. Користуючись службовим становищем, Безпалько влаштовує для дівчини кар'єрне зростання, підвищення заробітної плати й раз на три місяці надсилає розкішний букет квітів. У системі цінностей Андрія Безпалька цього достатньо, щоб дівчина погодилась бути з ним. Не дивно, що після відмови Марти начальник ставиться до неї з нещадною жорстокістю – звільняє з роботи, позбавляючись дівчини як об'єкта, який порушує його душевний комфорт через постійну присутність.

Кооператор Давид Семенович Іванчук – сусід Марти – репрезентує міщанську верству суспільства, однак його культурний та освітній рівень значно нижчий порівняно з іншими представниками цього прошарку. Його ставлення до влади зумовлене лише одним-єдиним критерієм – пошуком вигоди. Автор роману вказує, що Давид спочатку втратив роботу через те, що відбулося скорочення штатів, тому й не дуже шанує радянську владу, але це лише на початку. А далі, коли він знаходить нове місце роботи, то його погляди радикально змінюються й він говорить зовсім інше: *«Я проти того, щоб власть лаяти. Якщо ти чесний, власть про тебе не забуде, і от я, приміром, отримав посаду»* (Підмогильний, 2023: 4). В. Підмогильний показує в романі, що Давид Семенович, по суті, є людиною без чітких моральних засад, людиною, що здатна на підлі вчинки, людиною, що здатна на наклепи. Прикметно, що у подружжя Іванчуків лише одна дитина, дочка Ада, тому що більше мати дітей *«ніяк не можна. Грошей мало»* (Підмогильний, 2023: 34).

Яскравим представником інтелігенції в першому поколінні, яка «вийшла з народу», є молодий інженер Дмитро Стайничий, молодший син переяславського коваля й пралі. Навчання у виші давалося йому вкрай важко: позбувшись стипендії, Дмитро заробляв на життя фізичною працею, але все-таки не покинув навчання і здобув освіту інженера. Автор характеризує його як *«щасливу й цільну натуру, що в нещастях тільки загартовуються і з невдачі здобувають нову впевненість до боротьби»* (Підмогильний, 2023: 102).

Залицання Стайничого до Марти – це яскравий приклад того, як ідеологія раціоналізації збіднювала стосунки між людьми, втискаючи їх в плановий схематизм. Як і Юрій Славенко, Дмитро підходить до шлюбу з доволі прагматичними критеріями, зокрема, вважає, що одружувати варто без особливої любові: *«шлюбу в наш час будувати на коханні не можна»* (Підмогильний, 2023: 54). Хлопець заявляє, що той, хто живе сьогодні мріями, приречений на загибель. Абсолютно в руслі риторики радянської влади Дмитро Стайничий запевняє Марту, що для шлюбу кохання зайве, головне – наявність спільних інтересів і взаємна повага. Основна мета шлюбу для Стайничого – це потреба подолати демографічну кризу, тобто суто фізіологічний аспект розмноження. Дмитро переконаний, що дітей треба народжувати п'ять і навіть більше: *«Тут такий розрахунок: двоє помре, двоє заступає батьків, а одне – це чистий прибуток класу та нації...»* (Підмогильний, 2023: 105). Дмитро не може усвідомити Мартиною зятості щодо кохання і вважає, що дівчина живе

«старими дикунськими поглядами» (Підмогильний, 2023: 127). Не здатний прийняти відмову від дівчини, недавній залицяльник вчиняє негідно: боляче заламує Марті руку, примушуючи стати перед ним на коліна. Дмитро Стайничий одразу ж одружується, бо захоплений ідеєю побудови нового суспільства, важливим елементом якого є шлюб – спілка чоловіка й жінки заради народження й виховання дітей.

Показово, що саме Дмитро Стайничий як найхарактерніший представник тогочасного суспільства повідомляє Марті про одруження Юрія Славенка. Одночасно дівчина дізнається, що Дмитро теж одружився, як виявляється, з родичкою Ірен Маркевич. Таким чином, і Славенко, і Стайничий, хоч і належать до різних соціальних прошарків тогочасного суспільства, опиняються врешті-решт пов'язаними сімейними узами в одному родовому «гнізді». Цією маленькою деталлю автор підкреслює їхню схожість: прагматичні погляди на життя зводять Славенка та Стайничого разом.

Ліна, колега Марти Висоцької, виходить заміж, бо треба *«якось жити»*. Марту дивує таке ставлення до шлюбу, вражає процес його реєстрації під час перерви на роботі, бо дівчина ставиться до заміжжя як до великого таїнства, освяченого любов'ю та церковним обрядом, а не черговою запланованою справою.

Висновки. Отже, кожен із проаналізованих персонажів тим чи іншим чином виявляє певний прагматизм у вчинках. Навіть такі романтичні персонажі, як Марта і Льова, попри свою емоційність і спрямованість до високих ідеалів, здатні до прагматичного підходу, перш за все у складних життєвих ситуаціях.

Коли ми говоримо про прагматичну модель буття, то, перш за все, йдеться про тип екзистенційної поведінки, за якої зраджується людяність в собі. Так, світогляд Юрія Славенка передбачає повний розумовий контроль над духовною і тілесною сферами життя. Постать Ірен Маркевич також має риси прагматизму, у тому числі й у любові. Андрій Безпалько – людина без моральних засад. Дмитро Стайничий – практик і матеріаліст, який не тільки вбачає користь у звичних речах, але й кохання теж переводить до цієї площини.

Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні інших моделей буття (екзистенційної та психоаналітичної), представлених у романі «Невеличка драма», а також у компаративному аналізі прагматичної моделі на матеріалі інших творів Валер'яна Підмогильного. Цікавим видається також зіставлення художніх стратегій письменника із загальноєвропейським модерністським контекстом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астрахан, Н. (2014). *Буття літературного твору: Аналітичне та інтерпретаційне моделювання: монографія*. Київ : Академвидав (Серія: «Монограф»). 432 с.
2. Галета, О. (2003). *Проза життя. Досвід кохання і критика чистого розуму: Валер'ян Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій*. Київ : Вид-во «Факт». С. 7–20.
3. Джеймс, В. (2000). *Прагматизм*. Київ: Альтернатива. 144 с.
4. Луцій, С. (2000). Великі проблеми «Невеличкої драми» В. Підмогильного. *Слово і час*, 2, 37–39.
5. Луцій, С. (2008). *Художні моделі буття в романах В. Підмогильного*. Київ : Видавничий дім «Стилос». 149 с.
6. Мовчан, Р. (2000). Проза В. Підмогильного. Доля. Людина. Стил. *Дивослово*, 1, 52–56.
7. Мовчан, Р. (2008). *Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі*. Київ : Видавничий дім «Стилос». 544 с.
8. Підмогильний, В. (2023). *Невеличка драма*. Харків : Віват. 332 с.
9. Поліщук, Н. (2011). Філософія і література у контексті європейського модернізму: інтелектуалізм Валеріана Підмогильного. *Філософська думка*, 1, 99–112.
10. Хайруліна, Н. (2019). Літературознавчий аспект моделювання художнього твору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 43, Том 4, 42–46.
11. Шерех, Ю. (1978). *Друга черга*. Література. Театр. Ідеології. Нью-Йорк. 392 с.

Отримано: 25.08.2025

Прийнято: 29.09.2025

Опубліковано: 30.10.2025

